

نگرشی نو در ماهیت و آثار نهاد تبدیل تعهد

در حقوق ایران و مطالعه تطبیقی آن با

حقوق مصر و فرانسه و مقایسه با نهادهای مشابه

(انتقال دین، انتقال طلب، عقد ضمان، عقد مواله)

تالیف: دکتر هژیر مهری

سرشناسه	مهری، هزیر، ۱۳۶۵ -
عنوان و نام پدیدآور	نگرشی نو در ماهیت و آثار نهاد تبدیل تعهد در حقوق ایران و مطالعه تطبیقی آن با حقوق مصر و فرانسه و مقایسه با نهادهای مشابه (انتقال دین، انتقال طلب، عقد ضمان، عقد حواله) / تألیف هزیر مهری.
مشخصات نشر	کرج: انتشارات ملومه، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۲۴۳ ص.
شابک	۷۵۰۲-۶۰۰-۹۷۸-۵۳-۲
وضعیت فهرست نویسی	قیفا
موضوع	تعهدات (حقوق) -- ایران
موضوع	Obligations (Law) -- Iran
موضوع	تعهدات (حقوق) -- فرانسه
موضوع	Obligations (Law) -- France
موضوع	تعهدات (حقوق) -- مصر
موضوع	Obligations (Law) -- Egypt
موضوع	عقد ضمان -- ایران
موضوع	Suretyship and guaranty -- Iran
موضوع	عقد ضمان -- فرانسه
موضوع	Suretyship and guaranty -- France

نگرشی نو در ماهیت و آثار نهاد تبدیل تعهد در حقوق ایران و مطالعه تطبیقی آن با حقوق مصر و فرانسه و مقایسه با نهادهای مشابه (انتقال دین، انتقال طلب، عقد ضمان، عقد حواله)

تألیف: دکتر هزیر مهری

چاپ اول: ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰

شابک: ۷۵۰۲-۶۰۰-۹۷۸-۵۳-۲

حروف چینی: مهرداد کمال پور

طرح جلد: مهرداد کمال پور

نظارت بر چاپ: خسرو نظری ملومه

چاپ و صحافی: پردیس دانش

قیمت: ۱۱۵۰۰۰ تومان

آدرس: کرج، خیابان قلم، اول جواد آباد، پاساژ ایفل، واحد ۲۸

تلفن تماس: ۰۹۳۵۵۶۶۸۹۶۷ - ۰۹۱۲۵۶۶۸۹۶۴ - ۰۲۶۳۴۵۳۱۴۰۰

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۱۱
فصل اول - مفهوم شناسی	
بخش اول: شناسایی ، مفاهیم مشابه و شرایط.....	۱۵
فصل اول: شناسایی.....	۱۵
قسمت اول: مفهوم.....	۱۶
مبحث اول: تعریف و ارکان.....	۱۶
گفتار اول-تعریف تعهد و ارکان آن.....	۱۶
بند اول-تعریف تعهد.....	۱۶
الف-تعریف کنونی تعهد.....	۱۹
ب-تعریف تعهد به معنی اخص.....	۲۰
بند دوم - عناصر و ارکان تعهد.....	۲۲
الف-اطراف تعهد.....	۲۲
ب-موضوع تعهد.....	۲۳
ج- رابطه حقوقی.....	۲۴
بند سوم-تعریف تبدیل تعهد.....	۲۴
الف-تعریف تبدیل تعهد در حقوق ایران.....	۲۵
ب-تعریف تبدیل تعهد در حقوق مصر.....	۲۶
ج-تعریف تبدیل تعهد در حقوق فرانسه.....	۲۶
د-تعریف تبدیل تعهد در فقه اسلامی (اسلام).....	۲۷
مبحث دوم: ماهیت حقوقی.....	۲۹
گفتار اول-اسباب و لوازم ایجاد تعهدات.....	۲۹
بند اول-عقد.....	۲۹
بند دوم- شبه عقد.....	۳۰
بند سوم-جرم.....	۳۱
بند چهارم-شبه جرم.....	۳۲
بند پنجم-قانون.....	۳۳
گفتار دوم- بررسی اسباب و لوازم تعهدات در قانون مدنی.....	۳۶
بند اول-وفای به عهد.....	۳۷
بند دوم- اقاله.....	۳۹
بند سوم-ابراء.....	۴۰
الف-ابراء سبب سقوط تعهد.....	۴۰
ب-اثر ابراء، مردد میان اسقاط و تملیک.....	۴۱
بند چهارم- تبدیل تعهد.....	۴۲

۴۴	گفتار سوم - اسباب و لوازم سقوط تعهدات
۴۴	بند اول - اسباب غیر قابل پذیرش
۴۵	بند دوم - اعراض
۴۶	بند سوم - مرور زمان
۴۷	بند چهارم - وفای به مقابل
۴۸	بند پنجم - عقد ضمان و حواله
۴۸	گفتار چهارم - ماهیت حقوقی و ویژگیهای تبدیل تعهد
۴۹	بند اول - ماهیت حقوقی تبدیل تعهد در حقوق ایران
۵۱	بند دوم - ماهیت حقوقی تبدیل تعهد در حقوق مصر
۵۲	بند سوم - ماهیت حقوقی تبدیل تعهد در حقوق فرانسه
۵۵	قسمت دوم: مفاهیم مشابه و شرایط
۵۵	مبحث اول: مفاهیم مشابه
۵۵	گفتار اول - انتقال دین
۵۵	بند اول - معنا و مفهوم انتقال دین
۵۷	بند دوم - ماهیت حقوقی انتقال دین
۵۹	بند سوم - شرایط انتقال دین
۶۰	بند چهارم - اقسام انتقال دین
۶۰	الف - قرارداد انتقال دین بین مدیون اصلی و شخص ثالث با پذیرش دائن
۶۲	ب - قرارداد انتقال دین بین دائن و محال علیه
۶۴	بند پنجم - آثار انتقال دین
۶۵	الف - آثار انتقال دین در رابطه بین مدیون اصلی و مدیون جدید
۶۶	ب - آثار انتقال دین در رابطه دائن و مدیون اصلی
۶۸	ج - آثار انتقال دین در رابطه بین دائن و محال علیه
۷۱	بند ششم - مقایسه تبدیل تعهد با انتقال دین
۷۲	گفتار دوم - انتقال طلب
۷۳	بند اول - معنا و مفهوم انتقال طلب
۷۵	بند دوم - ماهیت حقوقی انتقال طلب
۷۶	بند سوم - شرایط انتقال طلب
۷۷	بند چهارم - موضوع انتقال طلب
۸۰	بند پنجم - انتقال طلب در حقوق ایران
۸۲	بند ششم - آثار انتقال طلب
۸۲	الف - آثار انتقال طلب بین دائن اصلی و دائن جدید
۸۴	ب - آثار انتقال طلب بین دائن جدید و مدیون
۸۵	ج - آثار انتقال طلب بین دائن اصلی و مدیون
۸۶	بند هفتم - مقایسه تبدیل تعهد با انتقال طلب
۸۸	گفتار سوم - عقد ضمان
۸۸	بند اول - تعریف عقد ضمان
۸۹	بند دوم - تراضی در عقد ضمان

۹۱	بند سوم- عقد ضمان و انتقال دین از لحاظ اطراف توافق
۹۲	بند چهارم- آثار عقد ضمان
۹۲	الف- برائت مدیون
۹۳	ب- اوصاف دین
۹۴	ج- ایرادات دین
۹۵	د- تضمینات دین
۹۵	بند پنجم- مقایسه تبدیل تعهد با عقد ضمان
۹۸	گفتار چهارم- عقد حواله
۹۸	بند اول- معنا و مفهوم عقد حواله
۹۹	بند دوم- تراضی در عقد حواله
۱۰۰	بند سوم- آثار عقد حواله
۱۰۰	الف- برائت محیل در برابر محتال
۱۰۱	ب- برائت محال علیه در برابر محیل
۱۰۲	ج- انتقال اوصاف دین
۱۰۲	د- مقایسه تبدیل تعهد با عقد حواله
۱۰۲	۱- از جهت وجود دین محیل به محتال
۱۰۳	۲- از جهت عدم لزوم متحد الجنس بودن دین و مورد حواله
۱۰۵	۳- از جهت انتقال اوصاف دین
۱۰۵	۴- از جهت انحلال وثایق و تضمینات دین
۱۰۶	گفتار پنجم- بررسی اثبات تبدیل تعهد در پاره ای از تعهدات
۱۰۷	بند اول- تعدیل قانونی و غیر مستند به توافق
۱۰۹	بند دوم- ضمان به شرط برائت اصیل
۱۱۰	بند سوم- تبدیل تعهد موجد به تعهد حال
۱۱۳	مبحث دوم: شرایط
۱۱۳	گفتار اول- شرایط تبدیل تعهد
۱۱۳	بند اول- شرایط تبدیل تعهد در حقوق ایران
۱۱۳	الف- شرایط عمومی
۱۱۴	ب- شرایط اختصاصی
۱۱۵	بند دوم- شرایط تبدیل تعهد در حقوق مصر
۱۱۵	بند سوم- شرایط تبدیل تعهد در حقوق فرانسه
۱۱۶	گفتار دوم- مقایسه و تطبیق
۱۱۶	بند اول- وجود تعهد صحیح قبلی
۱۲۱	بند دوم- ایجاد تعهد جدید
۱۲۲	بند سوم- تفاوت دو تعهد در یکی از ارکان
۱۲۴	بخش دوم: اقسام و آثار تبدیل تعهد
۱۲۵	فصل اول: اقسام
۱۲۵	قسمت اول: اقسام تبدیل تعهد در حقوق ایران
۱۲۶	مبحث اول: نسبت به موضوع

گفتار اول-تبدیل تعهد به اعتبار تبدیل موضوع تعهد.....	۱۲۶
گفتار دوم- تبدیل تعهد به اعتبار تبدیل سبب تعهد.....	۱۲۷
مبحث دوم:نسبت به اشخاص.....	۱۲۸
گفتار اول- تبدیل تعهد به اعتبار تبدیل متعهد.....	۱۲۸
گفتار دوم- تبدیل تعهد به اعتبار تبدیل متعهدله.....	۱۳۰
قسمت دوم:اقسام تبدیل تعهد در حقوق مصر و فرانسه.....	۱۳۱
مبحث اول:مصر.....	۱۳۱
گفتار اول- تبدیل تعهد به اعتبار تبدیل موضوع تعهد.....	۱۳۲
گفتار دوم- تبدیل تعهد به اعتبار تبدیل منشاء تعهد.....	۱۳۲
گفتار سوم- تبدیل تعهد به اعتبار تبدیل متعهد.....	۱۳۲
گفتار چهارم- تبدیل تعهد به اعتبار تبدیل منشاء تعهد.....	۱۳۳
مبحث دوم:فرانسه.....	۱۳۳
گفتار اول-تبدیل تعهد به اعتبار تبدیل موضوع تعهد.....	۱۳۴
گفتار دوم- تبدیل تعهد به اعتبار تبدیل سبب تعهد.....	۱۳۶
گفتار سوم- تبدیل تعهد به اعتبار تبدیل مدیون(متعهد).....	۱۳۶
بند اول-مفهوم تبدیل تعهد از طریق مدیون(متعهد).....	۱۳۶
بند دوم-تفاوت تبدیل تعهد از طریق تبدیل مدیون(متعهد) با انتقال دین.....	۱۳۸
بند سوم- تبدیل تعهد به اعتبار تبدیل دائن(متعهدله).....	۱۳۸
الف-مفهوم تبدیل تعهد به اعتبار تبدیل دائن(متعهدله).....	۱۳۸
ب-تفاوت تبدیل تعهد به اعتبار تبدیل دائی با انتقال دین.....	۱۳۹
مبحث سوم: نمونه رای تبدیل تعهد به اعتبار اقسام.....	۱۴۱
گفتار اول- خلاصه موضوع.....	۱۴۵
گفتار دوم- مبانی حقوقی و مستندات آراء صادره.....	۱۴۶
بند اول- مبانی حقوقی و مستندات رأی شعبه بیستم دادگاه عمومی حقوقی تهران.....	۱۴۶
گفتار سوم- نقد مبانی و مستندات آراء صادره.....	۱۴۷
گفتار چهارم-نتیجه حاصله.....	۱۵۰

فصل دوم - آثار تبدیل تعهد

فصل دوم: آثار تبدیل تعهد.....	۱۵۹
قسمت اول:آثار تعهد طبیعی.....	۱۵۹
مبحث اول-زوال حق مطالبه.....	۱۶۰
مبحث دوم- عدم امکان استناد به دکتربین دارا شدن ناعادلانه.....	۱۶۱
مبحث سوم-ممنوعیت استرداد پرداخت در تعهدات طبیعی.....	۱۶۳
گفتار اول- قاعده استاپل.....	۱۶۴
گفتار دوم- حاکمیت اراده.....	۱۶۵
مبحث چهارم- عدم وقوع تهاتر.....	۱۶۵
مبحث پنجم- عدم تضمین برخی مصادیق دین طبیعی.....	۱۶۷
گفتار اول- تضمین به اذن مدیون.....	۱۶۹
گفتار دوم- تضمین بدون اذن مدیون.....	۱۶۹

مقدمه

کتاب حاضر، به بررسی تبدیل تعهد در حقوق ایران، مصر و فرانسه می پردازد. از آنجا تبدیل تعهد در حقوق مدنی ایران به عنوان یکی از راههای سقوط تعهدات مطرح شده است، طبیعی است که حقوقدانان در تفسیر عنوان فوق، مطالبی را به رشته تحریر درآورده و به توضیح آن پرداخته باشند. حقیقت امر نیز چنین است، اما واقعیت این است که نظر نویسندگان حقوقی ما، در این رابطه به دو سمت کاملاً متفاوت معطوف شده است. گروه کثیری از آنان معتقدند؛ تبدیل تعهد موجب زوال تعهد اصلی و ایجاد تعهد دیگر بجای آن است. در مقابل، عده ای دیگر از حقوقدانان معتقدند؛ تبدیل تعهد، نه در زمره سقوط تعهدات که در ردیف ابزار تحول تعهد قرار گرفته و موجب انتقال تعهد می گردد. این گروه با پذیرفتن نظریه «تغییر تعهد» که در حقوق جدید، همچون حقوق کشورهای آلمان و سویس نفوذ کرده است و نیز با الهام از حقوق اسلام که از دیرباز تراضی برای انتقال دین و طلب را معتبر شناخته است، پذیرفته اند که صرف توافق و تراضی برای انتقال تعهد کافی است. به این دلیل، ایشان مفاد بندهای دو و سه ماده ۲۹۲ ق.م ایران را با نظریه انتقال تعهد بسادگی تطبیق می دهند. قسمت دیگری از این رساله، به نهاد تبدیل تعهد در حقوق مصر مربوط می شود. اصولاً مطالعه در حقوق مصر با دشواریهای خاصی همراه است. این دشواری زمانی دوجندان می شود که موضوع مورد مطالعه، از منابع قابل توجهی برخوردار نباشد. به هر تقدیر انگیزه اصلی انتخاب این موضوع در

حقوق مصر، بررسی موضوع از نقطه نظر تطبیقی و مقایسه ای می باشد که این مهم، با مطالعه حقوق ایران همراه است. در قسمت دیگری از این رساله، به مطالعه نهاد تبدیل تعهد در حقوق فرانسه پرداخته شده است که با توجه به اینکه قانون مدنی ایران در قسمت مربوط به سقوط تعهدات، عنوان تبدیل تعهد و مواد راجع به آن را از حقوق فرانسه ترجمه و وارد در سیستم حقوقی ایران نموده است، از این حیث مطالعه در سیستم حقوقی فرانسه دشواریهایی حقوق مصر را به همراه نداشته و چه بسا یکسان بودن دو سیستم حقوقی ایران و فرانسه (رومی ژرمنی) موید این ادعا است. بنابراین تطبیق حقوق کشور ایران و فرانسه دقیقاً با یکدیگر مطابقت داشته و تفاوت کلیدی چندانی بین این دو سیستم در خصوص نهاد تبدیل تعهد به چشم نمی خورد چرا که از نظر مبنایی، مبنای هر دو سیستم اقتباس، از حقوق روم می باشد، امید می رود که این پژوهش بتواند گامی در راستای اصلاح و جایگزین مواد قانونی در حقوق کشورمان باشد.

دکتر هژیر مهری

۱۴۰۰/۴/۳۱